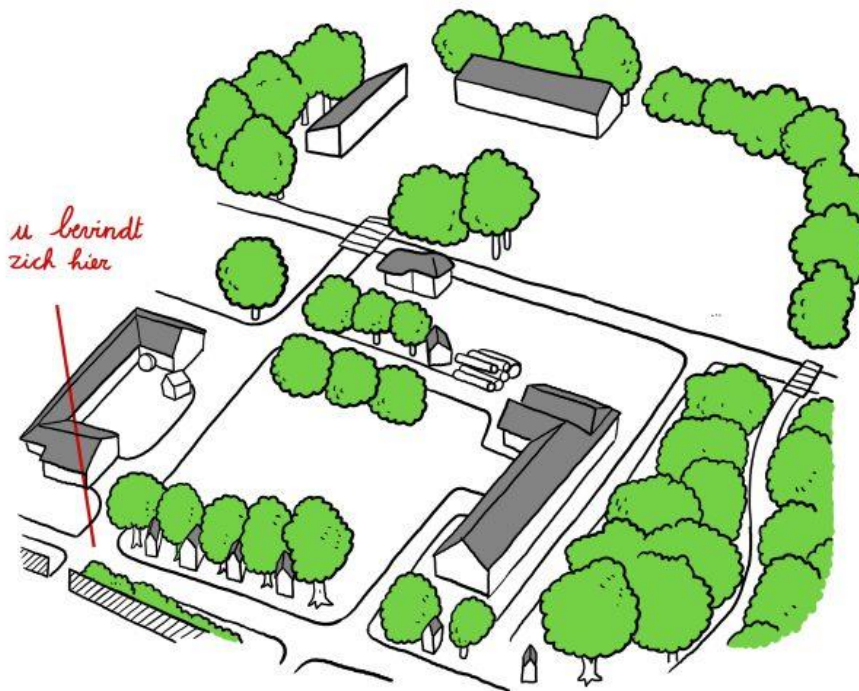

VERF SPOREN

Hoe werden
deze verven
gemaakt?

Zijn er
streekgebonden
kleuren
in Vlaanderen?

— Karren en wagens waren eeuwenlang de vervoersmiddelen van boeren. Als we naar deze karren en wagens kijken treffen we steeds resten van verf aan.

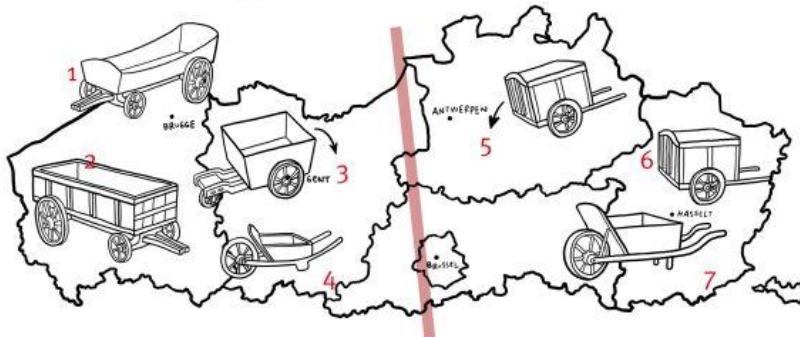
— Deze tentoonstelling werd samengesteld naar aanleiding van een wetenschappelijk onderzoek naar verflagen en kleurencombinaties op bespannen landbouwvoertuigen.

— Deze tentoonstelling kwam tot stand in samenwerking met:

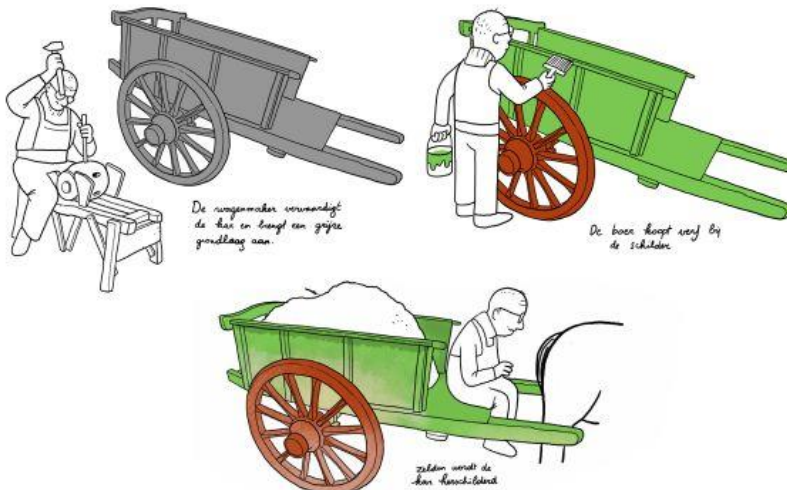

EEN KAR OF EEN WAGEN

Ken je het
verschil
tussen
een kar en
een wagen?

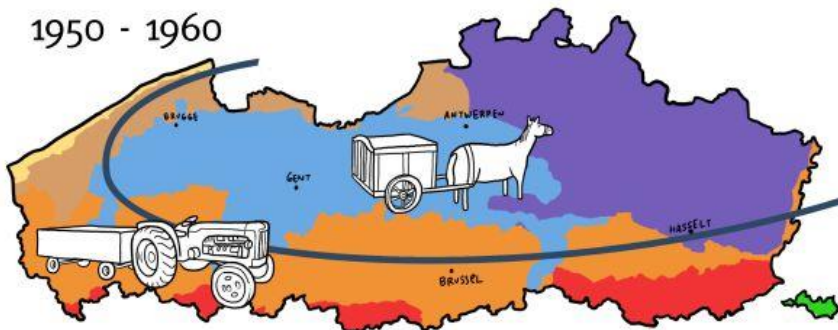

- West- en Oost-Vlaanderen waren wagengebieden met polderwagens¹ en boerenwagens² op vier wielen. Kleinere boeren gebruikten driewielkarren³ en kruiwagens⁴. Antwerpen en Limburg waren kargebieden met aardkarren⁵, hoogkarren⁶ en kruiwagens⁷.
- Karren en wagens werden nauwelijks onderhouden. Onderzoek toont aan dat ze gemiddeld 3 tot 4 verflagen hebben en dus zelden werden herschilderd.

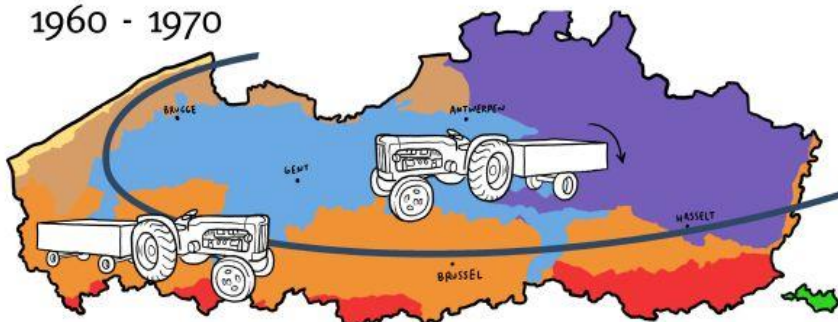
EXIT KARRIEN EN WAGENS

1950 - 1960

- In de polders, zandleemstreek en leemstreek verdrong de tractor paard en wagen 10 jaar vroeger dan in de arme zandstreek. Er verscheen een nieuwe soort wagen: de platte wagen met luchtbanden.
- In de zandstreek werd de bak van de aardkar afgenomen en omgebouwd tot een platte kar. De houten wielen werden vervangen door een metalen as met luchtbanden. Heel vaak recuperatie van oorlogsmateriaal uit WOII.

1960 - 1970

- Duinen (niet geschikt voor landbouwteelt) ■
- Polders (zeer vruchtbare landbouwstreek) ■
- Zandstreek (lage opbrengsten) ■
- Kempen (lage opbrengsten) ■
- Zandleemstreek (Vruchtbare landbouwstreek) ■
- Leemstreek (zeer vruchtbare landbouwstreek) ■

DE KAR IN HET SCHILDERIJ

Zijn karren
en wagens
doorheen
de tijd altijd
geverfd
geweest?

voor 1850

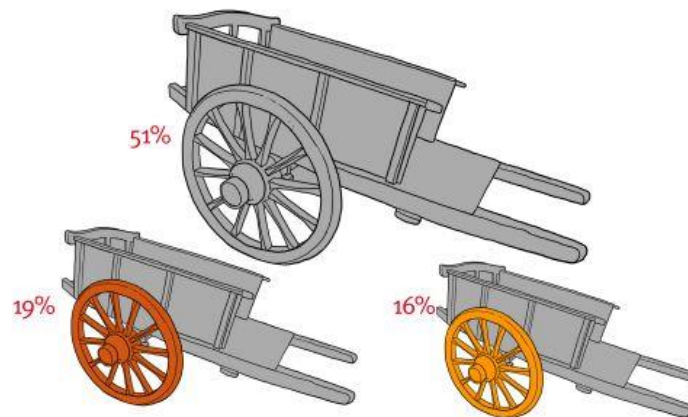

vanaf 1850

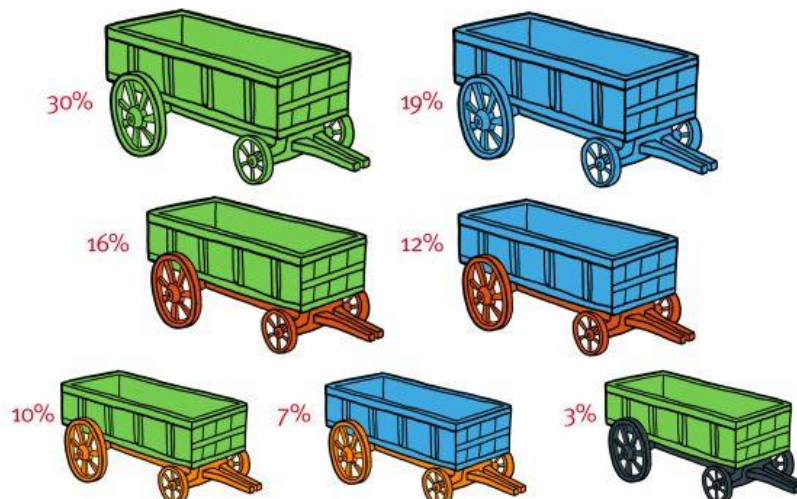
- Rond 1850 lanceert de openbloeiende chemische industrie een reeks nieuwe en stabiele pigmenten. Ze worden massaal en goedkoop op de markt gebracht. Dit heeft ertoe geleid dat het kleurgebruik in Vlaanderen overal gelijk is.
- Kunstenaars die karren en wagens afbeelden op schilderijen zullen ook vanaf 1850 die kleuren overnemen.

KLEUR BEKENNEN

Kleuren en
combinaties in
Vlaanderen

- Op nieuwe karren en wagens brachten de wagenmakers bijna altijd een grijze grondverf aan. Af en toe kreeg het onderstel een rode of oranje grondlaag.
- Vanaf 1850 komen diverse kleurencombinaties voor, zoals hieronder afgebeeld. Deze combinaties komen overal in Vlaanderen voor. Er zijn geen streekgebonden kleuren.

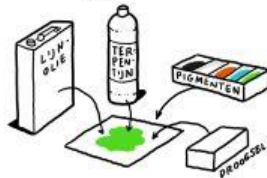
KLEUREN VAN DE WAGEN MAKER

Is het
kleurenpalet
van Vincent
van Gogh
hetzelfde als
dat van een
wagenmaker?

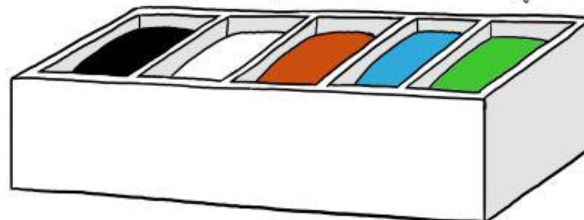

- De kunstschilder beschikte rond 1900 over een uitgebreid gamma aan pigmenten die hij mengde tot de gewenste kleur. Sommige pigmenten waren zeer duur.
- De wagenmaker gebruikte een beperkt aantal kleuren, op basis van goedkope pigmenten. Hij bewaarde de pigmenten in houten bakken.

OLIEVERF SAMENGESTELD
UIT:

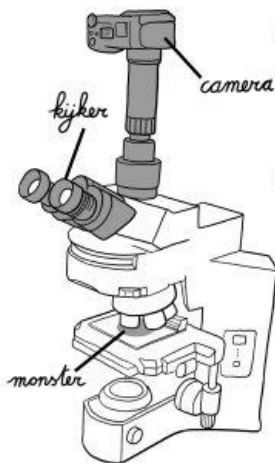
zwart: leenderswart, ijzeroxide
wit: loodwit, zinkwit, titanium
roodbruin: ijzeroxide, koolstof
blauw: Pruisisch blauw, loodmenie
groen: Pruisisch blauw + kalkaanroep,
Pruisisch blauw + zinkwit,
Prasecyanide groen, Zinklaangroen

CHEMIE ALS BRON

Is deze kar
groen,
blauw of
blauwgroen?

We vroegen het aan de eigenaar:
*“Deze kar was groen. Met de tijd is ze blauw
geworden, maar ze was zeker groen.”*

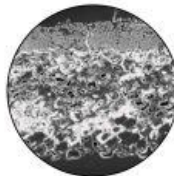

— Van de wagenkast werd een klein stukje verf
afgenomen en vastgezet in kunsthars.

— Met een lichtmicroscop beoordeelt men
de opbouw van de verflagen en de kleuren.

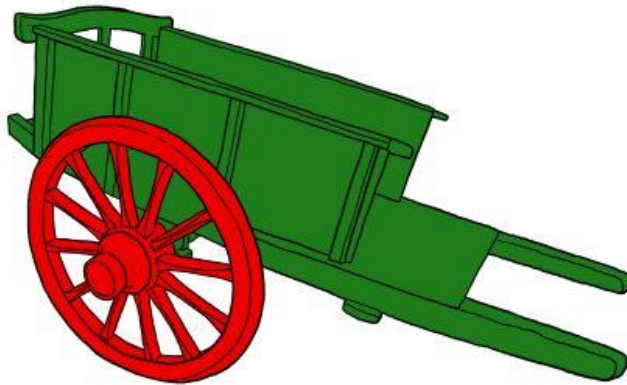
— Voor de analyse van de pigmentkorrels
gebruikt men een elektronenmicroscop.

— Analyse toont aan dat het kleurend pigment
chromgroen is. Dit is een mengsel van
chromgeel en Pruisisch blauw. Vermoedelijk
is de zichtbare blauwe kleur veroorzaakt door
een degradatie van het chromgeel.

HET COLLECTIEF GEHEUGEN MISLEID

Een groene
wagenkast met
rode wielen?

- De meesten denken spontaan aan een groene wagenkast met rode wielen. Maar slechts 16 % van de karren is in deze kleurencombinatie geschilderd.
- 60 jaar geleden kwamen de potjes 'kant en klaar bereide verf' algemeen in gebruik. De ontwikkeling van organische pigmenten leidde tot een groot assortiment kleuren.

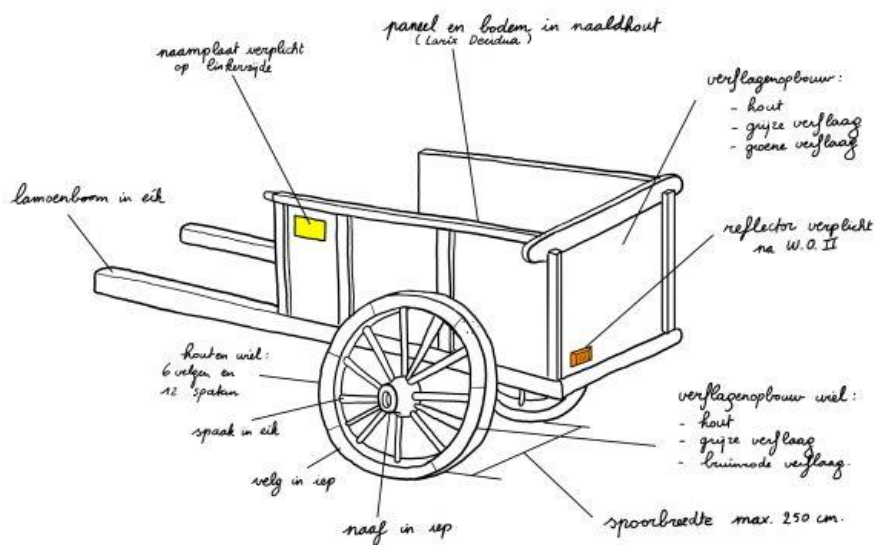

- Ondanks het onbeperkt aanbod van kleuren, ontstaat een modeverschijnsel: de donkergroene wagenkast met rode wielen. Dit beeld is in het collectief geheugen blijven hangen.

OUDE MAAR NIET VERGETEN

Ontdek zelf
wat je
allemaal
kan leren!

- Dit onderzoek was gericht op kleurgebruik en analyse van de verflagen. Om dergelijke onderzoeken te kunnen blijven uitvoeren, is het belangrijk om over origineel materiaal te beschikken.
- Helaas zijn in Vlaanderen stilaan alle karren en wagens verdwenen. Slechts een handvol wordt bewaard in enkele musea.

